

2.ⁿ URTEA

IBAIZABAL

68.ⁿ GUEIA

GANDEETAN IRTETZEN DA

BIZKAIKO ETA GUIPUZKOAKO EUSKERAZ EGUINA

DOMEKETAN URTETEN DAU

1903-ko Jorrailla-ren
19.ⁿEuskalerrrian, iru peseta urtean.—Erdalerrian, sei peseta urtean.
Guei Bakocha, Chakur chiki bat.1903-ko Jorrailla-ren
19.ⁿ

IBAIZABAL-en Echea: Bilbon—Dendari Kalean (Calle de la Tendería) 19—Jaun José Astuy-renean.
Eskutitz edo karta guztiak zuzendu beitez artezkariaren echera: Tívoli, letra B, 2.º derecha.

PERU TA MARIA

(jarraipena)

II

Orduko egoan Peru, eskribauak bigarrenaz agurtuko jakazana igarrita, ardura andiz zerbait gogoketan. Emaztea bere aguintuz auzotegui guztiko errariak (ogui-arto-taloak) batuten ibilli zan. Guero bien artean echeaurrekomota edo bedartzea azalatu edo achurkatu ta sotal-azpian errariak eskutauaz batera, agurtu jakozan eskribauok.

—Ona emen gure eskribau jaunok
—esan eban Peruk.

—Demoniñochu orrek, ederra sartu deuskuk; gueugaz katigu eroan bear augu, polit ori.

—¿Zer da, guizonak?

—¿Zer dan? ¿Ta itanduteko adorea daukak?

—Bidea galdu izango dozue zuek; orisse dago ba, sarri ibilli ezik...

—Barriketak. ¿Nundik nora asmau dok mustur-zuri edo baltzorren okerreria?

—¡Ene bada ta nil! ¿Igarri baietz zer jazo dan? Mustur-zuri norabait, berak eztakien tokiren batera, bialdu izango dozue ta guero atzerako biderik aurkitu ezinda, bearbada chakurren bat ondorik dabilela...

—Agi issilik, zaplandari ori; aor beeko bide-zokondoko ostatura bialdu joagu ta.

—Zuek charto emongo zeutzen mandatua. Ekanduta zagoze ezpanetan bera *litigio* ta *proceso* ta *diligencia* ta onako berba gach asko dinguilizka dozuezala berba eguiten ¿da guero zelan aditu, zelan ulertu zuei er-bikumechu batek?

—Peru... Peru... ¿Adarrari bigarren soñua atara nai aldeutsak? ¿Lengo irri edo burlea ezalda asko izan? Maripa Anbrussenaren erbiakaz eguin deuskuzuen burlea ¿aín arin aztutekoa dala uste dok?

—Jauna ba... jauna ba... eztozue gugaz bazkaldu gura izan, da guk barriz Maripa Anbrussenari, zeueri, bazkari ichurazko bat emotearren, eskatu gueutsazan; zuek eztozue gura izan ¿da zer eguingo guenduan? Beñ ekarri ezkerro ¿zimaurtzara botako guenduzan?

—Peru: tira gueugaz urrengo gaiz-

tategui edo presondeguira, guzur-urtika eta inor irakiten egon barik.

—Ezezidazue ba ori esateko saputzetik eldu, katarra enaz da.

—Tira, tira.

—Nik onakossean ba eztakit zer eguingo neukean.

Au esanaz asi zan Peru achurraz, amurruz leguez, motan or zulo emen zulo eguiten; da zulo bakochean, edo oguia edo artoa edo taloa agurtu zan. Au ikuseran arritu zirean eskribauak eta itandu eben:

—¿Zer achur dok ori, Peru?

—¡Ai au! Eskerrak beroneri bizi gara gu onen aukeran. ¿Zegaitik uste dozue ba eztodala nik galgarau ez artagaurik ereiten? Achur onehek emoten deust nai beste errari. Echaurreko mota onetanche lurra azalatu ezkerro, beste nekerik eztot bear.

—Salduiguk achur ori.

—¿Saldu? Au erosteko dirurik eztago inguruetan.

—Eukiten emoiguk ba amabost bat egunerako; ta beste urte betean ire zorrai gueuk arpegui emongo jeutseguk.

—Orrenbeste mesede guizonari eguin leio. Eroaizue achur ori ¿baina amabost egun orretan zelan bizi izango naz berori barik?

—Gauza erraza dok ori. Ataraik onche mota onetan amabost egunerako erraria.

—Bai ta eguia.

Peruk atara ebazan ordu erdi lenago sarturiko errariak eta achurra emoeran esan eban: «guero, guizonak, ez uste izan edozein lurretan ogui nai arto nai taloa atara leikea-nik. Noberen eche-inguruko lurretarako dauko achur onek beronen alizatea».

Au entzueran achurra artuta alde eguin eben iru eskribauak. Urrango goizean iruren eche-inguruak ondo aztertu ta ondiatuta ikusi zeikezan. Peru-Arraizperen achurrak arria ta arra naikoa atara ebazan; baina oguirik, chori batentzako lain bere ez. Au ikusirik, aurregunean baiño bere amurratuago joan zirean Arraizpera eskribauak, achurra eskuan ebela.

Orduko egoan Peru ta Maria alkar artuta, eskribauak joazanean eguin bear ebena ondo ikasita. Mariak garri edo guerrian puissika edo mazkuri bat eukan odolez beteta ja-

ke magalaren azpian eskutuan. Peru goizik erdian egonzan adar eze leun leun batzuk ebagui ta azala kontuz kontuz eratzi ta azal onekaz ziburrinak edo chistuak eguiten.

Eldu zirean alango baten gure eskribauok, ezpanetan amurrua bitz eguiten eukela Peruri saputzetik oratu ta esan eutsen.

—Demoniñochu orrek, eztok iguesik eguingo oingotan.

—¿Zer?

—Zertzeta, burduntzi-ertzean erreta.

—¿Nora naroazue?

—Guero ikusiko dok, asto orrek.

—¿Zegaitik?

—Tira issilik eta gueldirik.

—Mari, Mari, ik onei gauza chakurren bat eguin bear izan deutesen, ni onan eroateko; ta nik onakossean, nai ta urkamendira naroela, odozer eguingo neuke.

Au esanda, Peruk aurretiaz eskueran eukan gainibeta zorrotz bat artu ta ¡sast! emazteari guerri guerritik, puissika edo mazkuritik, sartu eutsan. Mari berarizko arnaza ots bat eguinda lurra jo eban, ilda leguez, odola zauritik arradan eriola.

Eskribauak au ikusirik zurtuta «Peru, esan eben, ¿zer eguin dok! ¿Emaztea ill dok!»

—Guizonak ¿zer uste zenduen ba? Idizko zoro bat illtera leguez eroan nai izan nozue iruron artean, da odolak, esakunea dan leguez, su бага diraki.

—Peru ¿zer eguin dok errukarri orrek?

—Baina ez ikaratu; sarri ilten dot nik au. Gainibeta bat daukat, ondo illarren, chistua jo-ozkerro len kenduriko bizitzea atzera emoten dabena.

—¿E?

—Ikusiko dozue.

Peruk orduan artu aban zinburrin edo chistu bat eta «juiiiisst» ots eraguin eutsanean, illak edo iltzakoak beguiak erdi zabaldu ebazan. Eskribauak arrituta. «Juiiiisst» bigarren: Mariak arnasa luze luze bat artu eban. Eskribauak aza zabalik. «Juiiiisst» irugarrenean: Arraizpeko atsoa bere senera etorri zan, da eskribauak konkortuta guelditu zirean. Peruk benetan edo serio egoala esan eutsen: «Guizonak, emazte berbalduneguiak issilkortu ta urteneguiak

Oranduteko eztago onako tresnarik Emakumerik dongueenak ondu, uzuenak bezauleikez, lasterkogueroa

—Peru ¿ik zetarako dok ori? Ire emaztea inoiz berbalduna ta urtena ta donga ta uzua izan badok bere, baitu edo prestau eiguk tresna ori aste bete edo bitarako, ta zoorrak epetu ez eze garbitu bere gueuk eguingo dauaguzak.

—Guizonak: eneutsan nik au edo-nori ez emon ez baituko; baina guizon arguiak zaree, zer eguin bear dan dakizuenak; eta aste bete barru atzera emotekotan, eroan eikezue tresna ori.

Esker andiak Peruri emonda euren poza sinistu ezinik joan zirean eskribauak euren bidean.

EKETAK.

(jarraituko da)

NERE ADISKIDE ANTONIO ARZAK

JAUNARI BERE AMA ZANAREN NAIGABEAN.

Adiskidea, zureztat ez da gaur inon pozik Denak biotza goibelik jarri oi dizute; Zure anima miñaren miñez miñezko ujolak Ansi artean betiko ito gura dute.

Zure echea gaur neretzat da, dirudiana Basamortuko ehol bat inor bizi gabo; Ez da sentitzen itz, mizt, oiñ otsik, estul bat Ez det ikusi orren issilik orañ arte (utsik, maitea?)

¿Zer guertatzen da kabi orretan lagun ¿Zer guerta oi da beltzez jatzeko illun ala? ¿Zertan galdetu, nik irakurri baten banuen ¡Ill zala! ¡Ill bai! Ill! Antonio zure ama?

¡Ill zan! mundura eman zinduzan uso sa- ¡Ill amorio neurri gabeko gurasoa (murra, ¡Ill! apa laztan, musu, palagu, arrunga kanta, Euskaldun asko zuri seaskan eindakoa.

¡Ill zan! ainbeste arret ta arduraz asi zin- Pelikanoa, zu maitetuzen gueieguia; (dizan Ark odolakin azten baditu bere umeak ¿Zer da amaren ugatza, edo zer titia?

¡Ill zan! aingueru aragizkoa zu zaitzearren Galdutakoa ainbeste gau eta ainbeste lo; Eguin zenezan lumazko kabi aín bigunean Aingueruhoak aingueru-amaz lo gozoro.

Andia baño andiagoo badakit dala, Zure biotza zulatu zuen lar zorrotza; Kaiolatikan egatutzean egazti arek Egan zuela ostuta zuri zere poza.

Banan, eztizu egan betiko, izarren guisa Dakust ederrrik disdiska errañuz goi-zeruan. Nora joango zeran zu ere egunen baten. Bizi izatera pozen pozetan bere alban.

Orretarako Golgotan ill-zan Salbatzaile, Gaurko egunez illik gueundenok piztutzeko; Bizitzaguña ill ezpalitza nondik guñaden Goiko bizitza sekulakora gu sartuko.

Bizitzaguina ill zan zor gabe eriotzarik,
Beste guziok zorrean guera arkitutzen;
Lonen go Aitak utzi zigun da ondorengoak
Jarraituen degu aren zorrari erantzuten.

Orregatikan arraz ill ziran Asabak danak,
Alton guraso ezaun ta gure lagun asko;
Ta ilko guera gu ere laster lagun maitea,
Kristokin baña goian al guera gu piztuko.

Bai piztuko da ill zatzun Fenix ederra ere,
Justa, auts, errauts, naiz da lurpean gaur
(biurtu;
Justa, lurtuak animaz naste justo artean
Zerura noizbait, ¡O Antoniol igoko du.

FELIPE ARRESE TA BEITIA.

Ochandion Ostiral-Santu egunean.

PERRECHIKUEN AZKERA

Oietako satza zetarako izan leiken

Bein ikusi ezkeru satz-oeak eztabe-
ela emoten perrechiko guoiago, ken-
du beitez euren lekutik, ganean ou-
ken lur da guzi. Oe barriak ipini
orduko, garbitu ondo lekua eta lu-
rrundu azufre keiaz, zabaldu guero
ate-leioak, eta zuritu orma ta baldak
kare-uraz. Aste batzuen buruan jarri
leikez barriro satz-oe barriak.

Perrechikuak azten erabili dan
sacza, ona da oraindik lurretan on-
garritzat erabiltzeko, ta luguintza (1)
gauzetan jakitun direanak ona dala
diñoe batez-bere baratz edo ortueta-
rako.

Satz au bere lekutik kentzen dane-
an ezpada garaia edo sasoi soloan
edo baratzean ezarteko, orduan saz-
teguira eroan, urestatu sazteguiko
uraz da estaldu len euki daben lu-
rraz. Badira batzuk, lur au barriro
erabilten dabeenak satz-oe barrien
ganean ipinteko; baiña ezta ori ondo,
bada aldean daukazan perrechiku
zati uztelduak kalte eguingo leuskioe
barriro azi bear direanak. Ille batzuk
igarota guero, zati uzteldu orrek guz-
tiz deseguinta dagozanean, erabili
leike bakarrik.

Orturako edo baratzerako beste
satz asko baiño obeagoa da perrechiku-
en au. Batez bere, guztiz da ona,
baba, indiababa, illar ta onetariko
egoskarientzat.

Satz onetan ikusten da inoiz perre-
chikuen churingoa, ondo-aldean guei-
netan; barriro landarak azteko ezta
gauza, bada chit guichitan indarra
artzen dau, ta gueienean uzteldu
eguiten da, ta eria edo gaissoa ekar-
ten dau uzteltasun onek.

Petra, chardín saltzallea

Buru onekin arguitaratu du Victo-
riano Iraola jaunak biltoki edo tea-
troarako Izketacho bat. Oso polita
dela esan bearrik otedegü? Ez bein-
tzat IBAIZABAL-en irakurlai, bada oiek
oituta daude gure orri artean Iraola-

ren zenbait bertso polit ikusten, eta
aski da berea dela esatea gauz ona
izango dela sinistzeko.

Ondoren jartzen ditugu Izketacho-
aren asieran dauden bersoak, Petrak
kantatzen dituenak. Ziur gaude gure
irakurlak gogorik onenarekin iraku-
rriko dituztela.

KANTUA

Treñerua kayera
goizian goiz aldera,
chardín preskuarekin
sartzen bada;
naiz mototsa zintzilik,
bi saltuan issilik
lendabiziko Petra
kayian da.
Ekatzu baldecho bat
baña ongui betia,
Martin nere maitia
chestu ontan.
Seguiduan kalera
juan nadiyen saltzera
esnatauz daudenak
oraindik lotan.

Denak

Chardín berriyak
bizi biziak
ches'lo ontatik zaizkit juten,
mokaru uosso preskuagorik
Dukiak ere ez du jaten.

Sagardoteguetan
goiz eta artzaidetan,
an ere chit ederki
dira jartzen;
brasa bizi biziya
estalirik guziya,
biatz puntak erriaz
dira artzen.
Eta lenaz emanak
badira bi gatz ale,
nola ez izan zale
aietara.
Prejituak, erriak,
zein baña zein obiak
gossuak dira alde
denetara.

Chardín berriak

Ez da ostaturikan
artzen ez duenikan
udako fruta eder
ontatikan;
ez det ezagutzen nik
guztatzen etzaionik,
bakar bat esateko
oraindikan.
Zartaguiari prejitzen,
zabal zabal jarriyak
chardín berri biziak
masiyakua;
Eta beren mamiya
gogorra ta lodiya
lupiyarena baña
gossuagua.

Chardín berriyak

Ollagor ta eperrak
dirala chit ederrak,
chiki chikitandik det
adituba;
baña mokadu fiña
chardín bizkar urdiña
atze aldetik ondo
okertuba.
Arranbarrill gñian
jarritzian erretzen,
beguira irrikitzen
beregana.
Ez da nolanaikua
alafedetakua,
Galiziyan kapoitzat
jaten dana.

Chardín berriyak

Ara goian Benita,
cheletaka jarrita,
chokaturikan dago
firrez lertzen;
jbaña beguira orri
koloreak zer gorri!
aitatu delalako
zaizkan jartzen.
Orain zubengandikan,
penaz utzirik dana,
nere aurrarengana
nua echera.
Pissoi-ila churiyak
badaukazki bustiyak,
mudatu ta bularra
ematera.

ERRENTERTIK

Igaro dirade garizumako egun tris-
te niek, eta sartu guera Pazkoak
ekartzen dituzten pozgarrietara.

Beti bezela eguin dira eliz-festa
ederrak, eta abetan ikusi da sekulan
baiño jende gueiago, ez bakarrik
emengoa, baizikan inguruko errieta-
koa.

Ostiral santu arratzean kantatu
zuen emengo orfeoiak abade Eleize-
gui zanak euskerazko itz neurtuetan
moldatutako Gurutzearen-Bidea edo
Kalbarioa, eta abade Azkuek musi-
karekin ipinitakoa.

Eliza aundia izan-arren, guzia be-
tea zegon, eta jendeari asko gustatu
zitzaien entzun zuen gauz eder hura.
Musika gauzetan zerbait aditzen du-
ten jendeari entzun diot, oso gauza
ederra dala eta balio aundikoa Azkue
jaunaren lana.

Biotzetik bada, bialtzen diogu jaun
oni gure pozerazkida edo *enhorabuena*,
emanik era berean milla esker
gure deia entzunik opa edo deseo
guenuena bete edo kunplitu duelako.
Milla esker Don Kintin gure adiski-
deari ere bere osaba zanak izkribatu-
tako moldaera eman digulako.

Bakarrik orañ nai deguna da, len-
bailen Azkue jaunak esku artean
daukan lana bukatu, asi dedilla
amala guerald edo estazioari mu-
sika banaia edo diferentia jartzen,
bada aurtan amala gueraldak kan-
tatu bear izan dira lau biurtze edo
estrofarekin, gañerakoak ipintzeko
astirik izan eztuelako. Eta menturaz
ori ere etzuen eguingo, baldin eta
gure erri maitea ezpazan izan, dan
bezin euskalduna.

Igande arratzean kantatu zan bil-
tokian euskerazko opera Pudente
guztia orkestarekin, ortarako Donos-
tiatik ekarria.

Jendea ederki bazan, baña ez mo-
rezi diña. Lana eguin zuten guziak
chalo asko entzun zituzten, denak
ondo mereziak. Arrigarritzko moduan
saiatzen dira orfeoiak jende gazte
oiek gure erri maitea goitalechatzen.

Egun guzia fabriketan igaro ondo-
ren, eguiten dute beren afari leguea,
eta guero, beren moduko asko taber-

na edo kafean sartu ta egoten diran
bezela, dijoaz gabazko eskoletara eta
guero, andik egun batean musikara,
bestean orfeoiara, beti zerbait ikaste-
ra beren erria onratu naian.

Ala, ikusi dira gazte oriek aste-san-
tuko prozezioetan musika jotzen, eli-
zan kantatzen eta igande arratzalde
guzian musika jo ondorean berriz
arratzean Pudente kantatzen.

¿Eztute, bada, merezi erri guztia-
ren estimazioa eta laguntza? Baietz
uste det. ¿Eta zer laguntza da ori?
Ezta gauza aundia: Illero peseta bat,
edo gueiago alako borondatia due-
nik bada.

¿Eta peseta ori galdua guelditzen
alda? ¡Bai zera! Illean bein ematen
du orfeoiak festa bat, eta festa ortara
joan litezke pagatu gabe, ez baka-
rrik peseta ematen dutenak, baita ere
beren emazte, aur, senide eta serbi-
tzariak.

Eta gizango dira oraindik guizo-
nak, euskaldunak eta emen jaio edo
bizi diranak, gazte oieri illean peseta
batekin lagundu nai ez diotenak, ja-
kinik gazte oriek peseta ori eztutela
gatzatzen bear eztan moduan, baizi-
kan illero ematen diotela beraren
saria, berak eta beren familiak josta-
tzen diran festa oder oietan, eta abek
moldatzeko eta erosteko paper, libu-
ru, musika eta gañerako bear diran
tresna en jabe eguiteko bear dirala
nai ta nai ez biltzen diran pesetak?

Poz aundia artuko nuke baldin
adituko banu laguntzalleak guezten
asi dirala egunetik egunera, bada
gauza jakina da orrekin alaituko lira-
kela gaste ikasi-zale oiek eta saiatu
ere bai gure erri maitea dagon baño
gorago jartzen.

Datozela bada laguntzalleak ugari,
eta zuek, mutillak, ez otzitu beñere,
eta jarraitu beti aurrera.

ENRIKE ELIZECHEA.

EUSKALZALEAK (1)

(Sarritakoa)

Euskaldunak guera
Gora gora euskera
Bera bera erdera.

1

Euskaldunak guera
Jaunaren graziaz;
Erderarik eztegu
Ezpada premiaz.
Euskaldunak, etc.

2

Euskera jaiotzatik
Degu ikasia;

(1) Musika e-eguna da. Bilbon kantatzen da erdera
mordolliz onetara. "Disen que viene Reina, visita Bil-
bora, etc."; beste leku batuetan musika orri jartzen
dutez bera onetara, ondo gan-rabakak gure ustet:

Edarra toillatun
Sakua lepuan
Bilbi beartu dogu
Aurien go neguan
rau, rau rau rau, rau rau rau
Au do umoria
Bizi bedi betiko
Euskaldun jendia.

Irreik bialdu dituanak politak dira musika orrean
kantatzeko.

(1) Luguintza da ordaldunen *agricultura*.

Euskalduna zalako
Amaren titia.

Euskaldunak, etc.

3

Euskeraz orazio
Guk degu eguiten,
Jaungoikoak obeki
Digulako entzuten.

Euskaldunak, etc.

4

Euskeraz mintzatutzen
Guera alkarrekin,
Euskera gure artean
Beti bizi dedin.

Euskaldunak, etc.

5

Euskeraz umeai
Diegu eguiten
Zuzenago zerura
Guiatu ditezen.

Euskaldunak, etc.

6

Euskeraz aingueruak
Dute alabatzen,
Jaungoikoa zeruan
Gozoro kantatzen.

Euskaldunak, etc.

7

Erderaz deabruak
Dute blasfematzen,
Inpernuko garretan
Daudela erretzen.

Euskaldunak, etc.

8

Maketoak nai dute
Euskera ondatu,

Euskerakin batean
Gu lurpean sartu.

Euskaldunak, etc.

9

Ezta orrelakorik
Emen guertatuko,
Euskaldunen zañetan
Odolik badago.

Euskaldunak, etc.

10

Ea bada euskaldunak
Euskerari eutsi;
Bestela galdu guera
Euskerakin nasi.

Euskaldunak, etc.

11

Euskera bizi bedi
Euskaldun artean
Gure mendiak zutik
Dauden bitartean.

Euskaldunak, etc.

12

Euskera bizi bedi
Guizaldi danetan,
Emen lurrean eta
Beti zeruetan.

Euskaldunak, etc.

IRISASI.

ZARAUZTIK

Artezkari jauna: Nere adiskide
maite batek Donostiatik bialdu dit
eskutitz bat non esaten didan orain
irakurriko dezutena. Onela dio:

«Adiskidea, sarritan egoten naiz
tentaturik makill bat artzeko emen

guertatzen zaigunez, eta ara zerga-
tik: Guipuzkoako errietatik beren
eguinbearrez guizon asko etortzen
da gure Diputazioko jaureguira, an
ingurura urbiltzen diranean gueldi-
tzen dira ezin asmatuik bezela alde
danetara beguira, orrela ordu laur-
den bat igaro, eta noizbait bear arri-
matzen dira atezaiarengana, bekatu
aundi bat eguin balute bezela, ain
arpegi tristia jartzen dute eze edo-
zeñek esango luke guizon orrek
bere zakarkeriaz 30 kargako kupela
sagardoa arrunt issuri duela, ain
uzkur guertatzen da guizona, non
Afrikaren biotzean moro artean bale-
goke ere ez litzake aín triste egongo;
eskubiko eskuarekin eltzen dio cha-
pelari alde batetik, mintzatzen dala
onela: *Buenas dias gha beniro el amo
de diputasion?* Atezaiak erantzuten
dio: *Como hay tanto amo, si no se ex-
plica mejor no me es posible contestar.*
Orduan da gure euskaldunaren isti-
llua, itza asmatu nai eldu buruko
illeari eskuakin eta dio: *El amo
grande, primero diputado.* Orduan
atezaiak esaten dio: *Bien hombre,
ahora comprendo su deseo: pues no ha
venido ni sé si vendrá.* Erantzuer
motz au aditzean guelditzen da ez
zerurako ez lurrerako, obetoago esa-
teko ez euskalerrirako ez piper-erri-
rako».

Ondo daki nere adiskideak Dipu-
tazioko jauregui alde orretan zer
guertatzen dan, eta arrazoi dauka
esaten duenian makill bat artzeko
gogoarekin egoten dala, zergatik min

ematen du euskaldun asta pistoi-
oien uzkurkeri eta mintzaerak. Ez-
takizute Diputazioko jaureguia, eus-
kaldunen echea dala, eta zertako
orrenbeste beldur zeren echean sar-
tzeko, uste dezute bearrekoa dala or
sartzeko erdaraz mintzatzea? Euskal-
dun epelak, utzi ezazute erdara mor-
doillo ori eta bekokia goian dala
mintzatu euskaraz jauregui orretako
atezaiari, eta berak erdaraz erantzut-
en badu, esan betozko illunarekin
beldur gabe: Zer, eche onetan dien
nagusietatik asi eta azkeneko muti-
llerañokoa izanik dana euskalduna,
badezu ausardia erdaraz mintza-
tzeko?

Erri onetan ikusten detanez, eliz
pesta danetan asi dira bai parrokian
eta bai San Franziskon euskaraz kan-
tatzen. Ederki Bikario jauna eta be-
re lagun apaizak, eta ondo Aita prai-
lleak; oraindik badira Aitorren se-
me eguiatzkoak.

Atseguin aundia izandu zan eus-
kaldunentzat, jakitean moldatzen ari
zirala elizan kantatzeko gure euska-
ra maitean bersoak; ezta guchiago
izango urbill daukagun Maiatzeko
loren eliz pestetan ala kantatzen da-
la jakitean. Guipuzkoan eliz danetan
ezpada ere gueienetan ala eguingo
dala uste degu; ori eguiten dutenak
ikasmen ederra emango diote arako
izen utsez euskaldun diranai.

Emen Zarautzen ostiral-santu arra-
tzaldean itzaldia baño len kantatu zan
euskaraz. «Ill da Jesus»; berez tris-
tea izanik eta gogoangarri andikoa,

— 36 —

zor aundi bat. Zure gurasoen bizia Jaungoikoana
zan eta berak kendu zien. ¿Aienatu bear guera gure
Jaungoikoak eguiten duanagatikan? Pazienza ba Mi-
kaela eta esan eguiguzu zerk zure ustetan ill zituan
zure guraso zorionekoak.

—Izango dira sei edo zazpi illabete—esan zuan
Mikaelak—asi zala etortzen gabaz gure echea, Pa-
chikin itz eguitera, echura gaiztoko guizon bat. Bai
nere gurasoak eta bai ni, arritu eta ikaratutzen gui-
ñan gauza arekin. Arratz batean, oeratu guiñaneti-
kan laister ikusi nuan nere aita, jaikirik oetikan zi-
joala oin puntetan Pachin guelako atera. Maiz oi
zuan bezela orduan ere zegoan nere anaia len esan
dedan guizon arekin atea barrendik guiltzaz ichirik.
Ordu laurdenen bat egon zan aita ate ondoan eta
biurtu zan berriz oera. Andik puntuko sentitu nituan
nere aita eta ama gaissoak, sotinka eta negarrez ur-
tutzen zeudela, baiña issillik, ni lo nengoalako us-
tean. Biaramon goizean jaiki ziradenean ozta ozta
zebiltzan zutik eta esan zitzakean igaro zutela gaisso-
aldi izugarriren bat... eta zerbait izan bear zuan, zer-
gatikan andik iru illabetera ill zan nere ama maitea
eta illabete gueroago ichi zituan betiko beguiak nere
aita guizajoak,

—Eguia balitz—esan zuan Angelek bekokia joaz
esku zabalekin—egua balitz neri orain bururatu
zaidana...

—Isilikan egon adi Anjel—esan zion osabak—ala-
ko gogorapenik eguin gabe. Ori egua balitz infer-
nuak ere ez likek artuko!

Mikaelak etzion igarri osaba-illoak esan nai zute-
nari.

— 33 —

Bete zituzten iru saku eta nola ala zamatuaz etzan
errez leiotikan igues eguiten atera ziran atariko ate
zabaletikan.

Auzoak aditu zuten lapurrak eguin zuan tiroan
otsa, eta gogoraturik gauza okerrren bat, zebiltzan
illunean, batzuek makillakin, eta zuanak eskopetare-
kin, non izan otezan ots ura, lapurrak agueru zira-
denean sakuak bizkarrean zituztela.

—[Gueldi ori!—deadar eguin zuten lapur billa ze-
biltzanak, baiña aiek orpoak jasoaz asi ziraden igne-
si.

[Dinbi! danba! aditu ziran tiro bi eta lapur bat
iztarrean eritua erori zan musuz aurrera, beste iru-
rak salto eguinik errekaehoa esmendatu ziran an
guertuan zegoan chara baten, eta chara zear joan zi-
ran Jaungoikoak daki nora.

VII

Lapurreta izan zanetikan zortzi illabetera, uda-
berriko arratzalde eder batean, zijoazen Don Jose
eta Angel, Echealari aldera.

Eskopeta ordez zeramaten esku-makilla lodi bana,
eta oien arrimoan pauso ematen zuten nekez, bide
chiorra gora.

Ezin ezagutu zitzakean apaiz jauna. Aren lengo
arpegi argui eta ederra oso narrastua zegoan, eta
bere beguirakuna tristean ikusten ziran animako
naigabeak. Etzegoan asko obeki Angel; guizajoaren
arpegi argaltasuna eta gorputzaren makurra
ikustean etzion astebeteko bizirikan emango.

ala guztiaz ere asko dira esan dutenak biotza poztuizen dala pesta oietan gure ikuntza doasua aditzean eta nola ez, baldin bazirudien oso bazterturik utzi zala? Jarraitu aurrea apaiz jaunak; ori bera esaten diet euskaraz jostirudiak moldatu eta eskribitu dituztenari.

Milla esker ematen dizkat nere adiskide Alkani, esanik euskaldun onak bezela bete duela bera agundua. Paskua bigarrenean izan guera Igueldon, urrengoan esango diet zer-bait onen gañean. Agur.

JENARO ELIZONDO

Jorraillaren 14^a

UDABERRIARI

(Amalauđuna)

¡Salve! egoitza zoragarria,
Intz garbien eta goiz arguien ama
Nere musandreak gaur narama
Izatera zure bihurtaria.
Negu beltzaren izara zuria
Zure asnasak igasi darama,
Arrazoiakin dezu ederran fama,
Bai, ongui etorri udaberria.
Zuk zelaiak loraz jantzi dituzun,
Zugaitik dago kantari choria,
Zugaitik dena da poza ta festa,
Eta zuk gajo oni eman diozu
Erlakisten bat gorri gorria,
Nun, ai-ene-ba esan bear ezta.

F. A.

Onatin.

ZARRAPARREA

Azkenengo larunbatean, arratzaldeko sei ta erdietan ill zan Errenterian Felipe Echebeste izan zana, IBAIZABAL-ek an duen arduradun eta gure adiskide Gabriel-en aita. Bere gorpuaren obiratzera, bai eta bere animaren onerako bigaramonean ospatu ziraden ondrea edo elizkarietara, bildu zan lagun talde aundia, non zan ezagun erri artan Felipe zanak zedukan maitetasuna.

Bere alargun eta bere seme Gabriel-i laguntzen diegu, dadukaten samin-aldian, eta Jaunari otoitz eguiten diogu iduki dezala berarekin zerruan illdakoaren anima.

Laurak-Bat izenarekin Argentina-ko Buenos Aires-en euskaldunak dadukaten batzokian ospatu dute Epailaren 15.^a jateketa bat, ogueita seigarren urteurrenaren oroimengarri. Maipuruan eseri ziran euskaldunak an dituzten iru batzokiko buruzariak: *Centro Basko Francés*, *Centro Nabarro*, eta *Laurak-Bat*.

Jateketaren lista edo menu edo aguerria, euskeraz zegoan jarrita, era onetan:

JATEQUETA

OGUEITASEI URTEURRENAREN
OSPATZEAN

EPAILLAREN AMABOSTIAN 1903-n

San Germanen sopa
Arrainaren mayonesa

Urdai-azpikoa tomatakin eta piper freskoekin

Esparragoak berezi-larkiroan
Ollo erriak

ARDO ZURIAK ETA BELTZAK
AZKENAK

Milla-orriak, Babarroa, Alortak
guztietarik
Kafia eta likurak
Sagardoa

Brindis edo edantitzak eguiten Jose-Mari Larreak, *Laurak-Bat* eko buruzariak; *Centro Basko Francés*-ekoak, Passikot jaunak; *Centro Nabarro*-ko Saraleguiak; Miguel Ochoak; eta Tomás Otaeguiak. Denak erakutsi zuten euskaldun guztien *batasunaren* naia, batez ere Passikot-ek, zeñek esan zuan kendu bear zirala aurrerantzean *basko-francés* eta *basko-español*-en izenak, izanik *euskaldunak* bakarrikan, eta gure azalkaia izan bear duela «Denak-Bat».

Atsoak baino charrago dabilkiguz egunokaz Bilboko ta beste leku askotako albistariak, Fuentes da *Conejilo* ren kontuakaz. Zezenkari edo toliadore orrek zezenak achiu ditu, ta zaurituta ichi ditu; ta egunean egunean diñoskuue albistariok, zerranda edo *columna* bi guchienez beterik, zeinbat sendalari edo mediku dagozan eurak osatzen, zeinbat telegrama artu dan, zelan dagoan zauria, zer esan daben zaurituak, onen eehekoak atsakabez dagozala (jakiñal), zelan igaro daben azkenengo gaba, eta abar eta abar eta abar.

Badakigu ondo, albistariak ori eguiten dabeela jenteari bere gura-ria betetearren; jenteak orisse nai dau ta nai dabena emoten deusela.

Zeinbat guizon galtzen da ichasoon, arrobi edo kanteretan, fabrike-tan, eheguintzan da beste lan askotan, da jenteak ikararik bere ezta eguiten orduan! Baiña toliadore batek (arratzalde baten bost-sei milla peseta artzen ditumak) adarkada bat artu bada jufi orduan zauzkada aundia dago Errian; zoratuta dabiz danak jakin nairik zer eta zelan izan dan, zelan dagoan, da barriro zezenak illteko gauza dala guertutuko etedan.

Onetariko gauzak, eta ganera Erri-ko gokiernua oguerleko bategaitik ardura barik saltzen ikusirik, uste

izeten dogu arrak-jota dagoala Erri ori, ta uztelduko dala denpora guchi barru.

Manilako badia edo ichas-golkuan atera dabe ur azalera, españolak eta yankisak an eguin eben jasarra edo pelean ondaturibo ontzi bat; españolena dala esan bearrik eztago, bada yankisen ontziak oso osorik guertatu zirean orduan.

Barruan aguertu eidira laroguei guizonen azurrak, eta Gobiernuak erabagui eida, Españara eurak ekartea.

Pazkoz bigarrenean jokatu eben Lamiao-ko landan oin-pelota (1) partidua Bilbotarrak eta Burdiostarrak. Arek irabazi eben erraz, iru tanto eguiñaz prantzesak bat eguin eben artean.

Lengo asteko eguastenean irabazi eutsen beste bat Madriltarrak Bilbotarrak, alan Españako nagusi guertatuaz.

Pelota kontuetan nagusi gara. ¡Alan baguiña beste gauza askotan!

Inglaterran, Beljikan, da Frantzia goi-aldean edurra jausi da ill onen amabostean. Andik dabilela ona etorri barik, bada kampoak daukan aurreratasuaz kalte andiak eguingo leuzkiguz

(1) *Foot-ball* esaten dautze ingelesak. *Foot* edo *fut*, oñña da ingelesoz; *ball*, pelotea. Oññakaz, gorputzak nai buruaz. eskualiaz barik, erabili bear dabe zelaietan narruko pelota aundi bat, kontrarioen tokian sartuteko.

LA EDITORIAL VIZCANA detokos moldagintzan
Gran Via, 26 eta Ledesma, 15.

— 34 —

Apaiz guizajoak, bera laguntasan premian arkituagatikan, lagundu eta animatzen zuan bere illoba.

—¡Angel guizajoa! Animatu adi—esaten zion.—¿Eztuk ikusten zer arratzalde ederra? Muga gustiak loraz eta arbola danak ostoz betetzen ari dituk, eta adar bakoitzean chori bat ari duk kantari... juanak joan... oroipen mikatzak aztu eguin bear dituk. ¿Zer nai duk apostata, egun guchi barru ezer izan ez bau bezela agoala?

—¡Ai osaba! Eguia da arbolak, zelaiak, choriak eta inguru guztiak farrez eta kantari daudela, baiña nere biotza negarrez dago.

—Lenago ere esan diat, juan zana juan zuan. Ora in eguin bear duk igarotakoak aztu eta lenbait lasterren sendatzera. Oraindikan gaztea aiz eta denboraz ezkonduko aiz Mikaelarekin eta danak biziko gaituk ongui. ¿Zer! ¿Ez alaiz gauza Echealairano joateko?

—Beldur naiz, osaba, elduko ote naizen nik chit opa izanagatikan.

—Saiatu gaitzen ba, Mikaela gaisoak etzidukak gu besterikan nori beguiak itzuli, eta inola al degula etzioagu utzi bear bakardadean bere anai gaiztoak ematen diozkan tratu gogorraren artean.

—¡Bere anaia! ¡Ai osaba! Ez egonik lurrean justiziarikan alako pizti gaiztoarentzat. ¿Non da Jaungoikoarena aguertu gabe?

—¡Angel! Jaungoikoa justua duk eta beti zeduzkak gogoan, guizonak eguiten ditugun gauza charrak eta onak. Pachik, naigabeak emanaz kendu ziek bizia bere gurasoari, eta sinistu zak, lencho edo gueroago arkituko duk mērezi duanarekin.

— 35 —

Onela izketan eldu ziraden osaba-illobak Echealairako atari aurreko inehaurretara.

Orduanche zetorren Mikaela barrenetik, mantalean artalea arturik eta purra esanaz larrainean azarka zebiltzan egazti batzueri. Gaissoa zegoan beltzez jantzia. ¡Lutua zedukan gorputzean! ¡Lutua biotzean!

Aleguiñak eguin zien osaba-illobari sartu zitezteela sukaldera, baiña aiek naiago izan zuten eseri, atari aurrean zegoan liña-arri baten gainean, zergaitikan etzuten indarrikān eskallarak gora ta bera ibiltzeko.

—¿Eta Pachi?—galdetu zion apaizak.

—Goizean Bergarara joan da, jauna — erantzun zion Mikaelak.

—Artoak ereiteko egunetan gaude, eta oraindikan eztezute ankarik soroan sartu, ikusten dedanez. ¿Zer asmo du zure anaiak nekazaritzeari ala atzera ustean?

—¡Ai Don Jose! Eztakit nik zer pasatzen dan gure echean. Bi edo iru bidar izan guerade deituak Bergarara Pachi eta ni, aitortzeko; beorren echean eguin zan lapurreta arengaitikan kartzelan sartu zuten ikazguñak zerbait esanik. Aspaldi onetan ezta inor gurekin oroitzen, baiña ala ere nere anaia joaten da Bergarara egun biz bat. Eztakit nik zer esan eta ez zer pentzatu eta daukat erru gaizto bat gauza onechek ez otezituan nere guraso maiteak galdu. ¡Ai nere aita eta ama biotzekoak!—esan zuan Mikaelak negarra chirrioan zeriola.

—Ia ba Mikaela, sosega zaite pizka bat-esan zion apaizak—Konformidadea da kristau guztiak degun